

UREDNIŠTVO
IN UPRAVNIŠTVO
JE V LJUBLJANI.

POSAMEZNE
ŠTEVILKE PO 10
VINARJEV.

NOVA DOBA

NAROČNINA ZA
CELO LETO 8 K,
ZA POL LETA 4 K,
ZA ČETRT LETA
2 K.
V LJUBLJANI S
POŠILJANJEM NA
DOM ISTE CENE.

GLASILO SLOVENSKE GOSPODARSKE STRANKE.

IZHAJA VSAKO SREDO IN SOBOTO. — ZA OZNANILA SE PLAČUJE OD TROSTOPNE PETIT-VRSTE PO 15 H, ČE SE OZNANILA TISKA ENKRAT, PO 12 H, CE SE TISKA DVAKRAT IN PO 8 H, ČE SE TISKA TRIKRAT ALI VEČKRAT. — DOPISE IZVOLITE FRANKOVATI. — ROKOPISOV NE VRAČAMO. — NA NAROCBE BREZ ISTODOBNE VPOŠILJATVE NAROČNINE SE NE OZIRAMO. — UPRAVNIŠTVU BLAGOVOLITE POŠILJATI NAROČNINE, REKLAMACIJE, OZNANILA, T. J. ADMINISTRATIVNE STVARI.

Politika sporazuma.

Volilni boj prihaja k svojemu koncu: danes 14 dni imamo že nove poslance. Ob tednu se končajo tudi potrebne ožje volitve in v juniju se snide prvič nova zbornica.

Volilno reformo imenujemo lahko pravi mejnik v zgodovini avstrijske države. Ona ostro omeji dobo privilegijev od dobe splošne demokracije. Stanovi in imovitelji so šteli prej svoje glasove — danes je beračev glas politično enakovreden baronovemu.

Treba je bilo neizmernih bojov, preden je postala volilna reforma meso. Dolgo je bila samo beseda in želja demokratičnih politikov. Bogzna koliko ljudi je bilo preganjanih, zaprtih in zaničevanih, ker so se borili za demokracijo, za ljudske pravice. Saj smo videli še v zadnjih hipih, nekaj ur pred končanim glasovanjem o volilni reformi, kako so se zbrali vsi sovražniki demokracije, da strmoglavijo volilno reformo, s katero je bilo prvič v Avstriji odpravljeno načelo privilegija.

Gotova je resnica, da ima volilna reforma na sebi še stotine pomankljajev: še vedno je kak narod bogateje obdarovan s števili poslancev nego kak drug narod. Ali ako pomislimo vso sestavo prejšnje zbornice, moramo priznati, da se je po prizadevanju posameznih mož in strank storilo, kar mogoče, da se doseže kompromis med narodi, kajti le potom takega sporazuma je bilo mogoče upati, da prodre v zbornici načrt volilne reforme. Kompromis pa ni nikdar sam po sebi nekaj popolnega.

Prvič odkar imamo pri nas ustavno življenje, so se narodi sporazumeli na velikem kulturnem vprašanju, kajti resnično: vprašanje volilne reforme je bilo globokega kulturnega pomena. Komaj započeto nit sporazumnega dela naj se zdaj naenkrat opusti in zopet naj zavzamejo ves čas zborovanja drzne govorice strupenih strankarskih in narodnostnih govoric?

Danes ga menda ni več človeka v Avstriji, ki bi se drznil javno pobijati načelo, sprejeto v volilni reformi. Lahko rečemo, da se z malimi izjemami vse stranke, vsi politiki in vsi narodi vesele, da je napočila vendar-le enkrat nova doba. Pozabiti seveda ne smemo ob tem veselju, da je bila demokracija države mogoča le zato, ker so se narodi sporazumeli. Brez kompromisa, brez popuščanja z vseh strani bi ne bilo o kaki volilni reformi nobenega govora. Kdor je imel več glasov in več moči, je tudi več zahteval. Manj je dobil, kdor je bil manjšega vpoštevanja vreden.

Ni se izkazalo to samo med posameznimi narodi; tudi Slovenci med seboj smo lahko opazili to dejstvo: Kaj so dobili štirje liberalni poslanci? Ničesar, ker tudi ničesar reprezentirali niso: ne moči, ne znanja, ne energije, ne resnosti, ne spretnosti.

Ni bilo treba nobenega posebnega političnega šolanja: zdrav človeški razum in enostaven pogled v imenik poslancev in sestavo zbornice je glasno narekoval le eno pot, ako se je hotelo sploh priti do kakega zaključka: pot sporazuma. „Vse ali ničesar“ je mogel kričati le kak političen šarlatan par excellence.

Prišel je trenutek, ko se je zavedala vsa javnost, vsi narodi, da je treba enkrat resno na delo. Potreba po reformi je postala tako glasna, da se ji ni bilo več mogoče ustavljati. Demokracijo je potrebovalo ljudstvo in demokracijo je potreboval tudi vladar, ker, kaj hoče danes državna oblast, ki ni osnovana na najširši ljudski podlagi? Na tisoče ljudij je bilo po drugi strani brezpravnih; plačevati so morali le davke, opravljati druge dolžnosti — a pravic niso imeli nobenih. Tako razmerje je bilo sramotno za vladno in privilegirance, kajti danes živimo že v XX. stoletju. Pod utisom vsega tega je stala pretežna večina avstrijske javnosti in pod utisom te javnosti so delali tudi poslanci — tisti poslanci, ki so čutili z ljudstvom. Kdor je bil slep za splošnost, kdor ni razumel potreb časa, komur je bil pred očmi le strah za svoj mandat — ta je ruval proti volilni reformi na vse načine.

Toda v politiki ne sme odločevati samo utis velikega trenutka: politiko je treba voditi tudi razumno. Kakor v zasebnem, tako tudi v političnem življenju ni dosegljivo vse preko noči; cilja se ne doseže na mah. Treba je mnogo samozatajevanja, mnogo dela in truda, preden je izvojevana ena zmaga. In šele od zmage do zmage vodi pot k cilju.

Kje leži pri nas ta zmaga? V kom? V nasilnem natančevanju nad našim nasprotnikom, v zavisti nad sosedo? Tako se je žal delalo več desetletij vso avstrijsko politiko: narodi so se medsebojno krvavo preganjali. Pri tem so trpeli škodo vsi, smejali pa so se naši zunanji sosedo. Mnogo so krivi tega neplodnega političnega življenja zlasti Nemci, ki so si lastili vodstvo nad ostalimi narodi avstrijskimi, a so razumeli pod vodstvom le nasilnost. Toda po toči zvoniti je vselej prepozno — tudi v politiki. Ne gre se nam torej za to, kaj je bilo v preteklosti, kajti pred seboj imamo sedanost in bodočnost. To si moramo urediti.

Nekaj minut in vsa družba se je vsedla radostno krog veselo prasketajočega ognja. Zavživali smo zmrzle nekuhanke ribe in jedva čakali na čaj. Časa vročega čaja v takem mrazu človeka docela preživi. Zato se nam ni čuditi, če je postal domačinom, kakor hitro so se čaju privadili, na vsakem potovanju neobhodno potrebno krepilo.

Pogled na našo družbo je bil kaj nenavaden. Delali smo utis pravih divjakov. Vsi smo bili oviti v nerodne kožuho-vine: črevlji iz kožuho-vine, dvoje kožuha-ste hlače, dve ohlapni srajci iz kože severnih jelenov, kar nam je nadomestovalo plašč, kožuha-ste rokavice in kožuha-sto kučmo. Tako opremljenim se ni bilo bati nobenega mraza.

Na nebu so se nabrali polagoma težki oblaki, hud veter je pihal v smrečje vrhove. Zrak se je zgostil, kakor vsikdar, kadar je snežni vihar in zamet blizu. Sedeli smo tesno drug ob drugem, zavarovani proti pišu s sneženimi nasipi. Sreballi smo čaj. Vsem se je zadovoljnost, da smo se tako dobro vgnezdili, brala iz obraza. Kajti nič ni strašnejšega, kakor presenečen biti po snežni vihar, kakor jo imenujejo tod: purga. Domačini teh mrzlih krajev se ne boje ne lakote ne mraza, boje pa se snežnega neurja, kajti mnogo jih je vsled tega že končalo življenje. Obtičali so kod sredi pota zmrznjeni.

Kogar zasači purga sredi tundre, si sploh ne more dosti pomagati. Gost droban sneg visi kakor v zraku.

Volilna reforma ne sme biti Avstrijcem cilj in samonamen. Načelo demokracije, sprejete v tej reformi, mora biti pričetek veliki nalogi, ki jo morajo rešiti avstrijski poslanci, kot predstavitelji v avstrijskih mejah živečih narodov: kakor se je dosegel kompromis v enem vprašanju, se mora doseči tudi v drugih.

Novoizvoljenih slovenskih poslancev prva dolžnost bo torej, dvigniti pred ljudskimi zastopniki vseh narodov svoj glas v tem zmislu. Kajti baš narodi, živeči v taki manjšini, ki so izpostavljeni vsak hip nasilnosti močnejših in številnejših, se morajo zavzeti z vso odločnostjo za politiko sporazuma. Ne v znamenju preganjanja in sovraštva, ampak v znamenju ljubezni do ljudskih pravic — taka bodi pot v novo ljudsko zbornico.

F.

Spoznavaj se sam!

(Dalje.)

C. Štajersko.

Glede uredbe ljudskih šol na slovenskem Štajerskem sem v jezikovnem oziru imel le pomanjkljive vire na razpolago; tako da si nisem mogel napraviti popolnoma jasne slike.

Kar sem dobil, podam s tem slovenski javnosti s prošnjo, da oni činitelji, ki so zmožni in imajo za to priliko, to mojo pomanjkljivo sliko spopolnijo tako, da bo odgovarjala resnici.

Temeljna publikacija glede ljudskega šolstva na Štajerskem je menda že spredaj navedena knjiga: „Normal-Lehrpläne für Volksschulen“ Wien 1874. V njej se nahaja na str. 127 med splošnimi pribombami o nalogi ljudske šole lepi odstavek:

„Naloga vsega ljudskega šolstva je vzgajati učence za ljudi, ki vstopijo v dejansko življenje z dobro izvežbanim duhom, (z jasnim razumom, trdno voljo, нравnim značajem, s srcem, ki je vneto za vse dobro, plemenito, resnično in lepo — in z navdušenostjo za krasoto in veličastnost narave, za domovino in narod, zvesto udani cesarski hiši), ki pa tudi razpolagajo z gotovo vsoto znanja in ročnosti za potrebe vsakdanjega življenja.“

Vsaj nekoliko bode možno tudi iz naslednjega presoditi, v koliko se tu izražene ideje — posebno glede navdušenosti za domovino in narod — izvršujejo na ljudskih šolah štajerskih Slovencev!

Razen te knjige je še cela zbirka zvezkov, ki ima naslov: Die neuen Gesetze und Verordnungen auf dem

Ostro ti briše burja te drobne snežinke v obraz. Psi sopejo težje, obstanejo vsak hip in žele počivati. Nategni jih le malo in takoj se zgrudijo utrujeni na tla. Potnik na saneh kloni z glavo globoko na prsi, roko zatakne pod svojo kožuha-sto srajco. In tako sedi ure in ure mnogokrat cele dneve in dneve, ne da bi zavžil grizljive tople hrane ali požirek vročega čaja. Od časa do časa vstane prigradarja psom in jih izpodbuja k vztrajnosti, kliče jih na noge, kajti drugače se zna zgoditi, da jih zakrije sneg in da zadrženi pod zametom poginejo.

Snežno neurje se pojavlja zlasti ob toplem vremenu. Sneg se zaje v kožu in premoči obleko. Po enem ali dveh dneh se zjasni, nastane nenadoma hud mraz in človek zmrzne v lastni obleki, ako ni blizu kake naselbine ali pa vsaj toliko lesa, da se pri ognju ogreje in posuši kožuho-vino. Noben mraz ni tako hud, da bi se ga ne obranili z dobro obleko in gibanjem; ali vse drugačen je mraz, ki nastopi po vlažnem vzduhu snežnih neurij v zgodnji zimi.

Kakih dvesto kilometrov severovzhodno od Gišige leži ob izlivu neke velike reke večja korjaška naselbina. Arhitektura koč, ali kakor jih imenujejo v teh krajih, jurte, nam izda takoj, da stoje ti ljudje kulturno še globoko pod onimi rusificiranimi plemeni okrog Ohotska, Gišige itd.

(Sledi.)

LISTEK.

Dve leti pri Čukčih in Korjakih.

Potopisna črtica. J. Enderli.

IV.

Na tundri. — V jurti Horjakov. — Kako Horjaki živé in spē.

Nekega mrzlega neprijetnega večera v oktobru se bližamo horjaški vasi. Kar smo zapustili Gišigo, je bilo tri dni.

Enakomerno se je razlegalo lajanje psov po zapušeni pustinji. Potem so zopet prenehali in čuli smo le njih enakomerno, hropenju slično sopenje. Od časa do časa je motil to enolično uspavajoče šumenje, rezek glas katerega izmed nas. Dolga je bila vrsta sani, v katere so bili vpreženi psi, ki so nas vlekli po tihi, s snegom pokriti tundri naprej.

Počasi se je temnilo in treba si je bilo pripraviti ležišče. Zadeli smo na majhen smrekov gozdič in tam smo hoteli iskati zavetišče. Nastalo je med potniki živahno gibanje. Sani smo postavili v polukrogu drugo na drugo, nametali sneg kakor v nasip, zanetili ogenj. V enem kotlu smo kuhali meso severnih jelenov, v drugem smo varili vodo za čaj. Vodo smo si natopili iz snega.

Gebiete der Volksschule für Steiermark. Do l. 1888. je bilo izšlo 22 zvezkov, od katerih so meni bili le nekateri na vpogled.

O slovenskih ljudskih šolah na Štajerskem kot takih, ali o nemščini na slovenskih šolah — o kakšnih utrakvističnih šolah jaz v teh, meni dostopnih tiskanih zakonih in naredbah nisem našel ničesar.

Kakšni zakoniti predpisi obstoje glede pouka nemščine na slovenskih šolah, tega tudi od nobene druge strani nisem mogel zanesljivo izvedeti. Reklo se mi je n. pr., da je pouk v nemščini odvisen od c. kr. okrajnih šolskih svetov, oziroma od staršev: poučuje se nemščina, ako to žele starši, sicer pa ne! Teh obojih trditev jaz ne morem spraviti v pravo soglasje, tem manj, ko državni ljudskošolski zakon z dne 14. maja 1869. določa v svoji § 6.: „O učenem jeziku in o pouku v drugem deželnem jeziku odločuje po zaslišanju onih, kateri šolo vzdržujejo (to so občine [starši!]), v okviru zakonito določenih mej deželna šolska oblast“.

Raditega prosim gg. učitelje, da to zadevo slovenski javnosti po svojih strokovnih in drugih listih do dobra pojasnijo! — Spoznavajmo sebe, spoznavajmo svoje pravice in krivice, ki se nam godijo!

Normalnih učnih načrtov (iz l. 1874.), oziroma razdelitve ur v istih, si nisem izpisoval; a zdi se mi, da v njih o drugem deželnem jeziku ni govora. — Pač pa mi je na razpolago oni tedenski urni red, ki ga je c. kr. štajerski deželni šolski svet izdal 26. septembra 1889. za one ljudske šole, na katerih se poučuje nemščina kot drugi deželni jezik.

Iz tega urnega reda je razvidno, da se nemščina na Štajerskem poučuje tudi že na gotovih slov. enorazrednicah in seveda potem više po vseh večrazrednicah in sicer*) 3—4 ure, le na petrazrednicah zadnja 3 leta po 5 ur na teden.

Popolnoma v tem zmislu govori neki drugi odlok iste šolske oblasti od 25. septembra 1892., št. 3265, (sklicuje se na starejši tozadevni odlok z dne 14. sep. tembra 1870., št. 1598, ki pa meni ni znan), — kateri ima tudi sledeče določilo:

„Obenem se pripomni, da se k udeležbi nemškega pouka smejo siliti le oni otroci, katerih starši ali postavni zastopniki se v začetku šolskega leta niso izrečno izrazili, da nočejo pripustiti svojih otrok k nemškemu pouku.“

To poslednje določilo se nahaja tudi že v odgovoru, ki ga je dalo vis. naučno ministrstvo 6. junija 1888, št. 2287., na neki rekurz; samo da je tu še rečeno: „takšna ustna izjava se lahko odda le v začetku vsakega šolskega leta pri predsedniku okrajnega šolskega sveta“.

Po moji sodbi je poslednja določba protustavna (protipostavna), ker vsebuje neko siljenje k učenju drugega deželnega jezika s tem, da se zahteva izjava, da naj otrok ne obiskuje nemščine; — (prostovoljna bi bila prijava za nemščino!). To siljenje postane očitnejše in občutnejše še s tem, da se zahteva, da se mora ta izjava dati **ustno** pri predsedniku okrajnega šolskega sveta v začetku šolskega leta. — Recimo: na 10 šolah okraja se začne isti dan novo šolsko leto. Kje naj iščejo starši predsednika? — Mari naj vsi pohitijo v kraj, kjer ima glavništvo svoj sedež, ker glavnik ne more biti obenem na desetih krajih!

So pa na Štajerskem tudi posebne vrste „slovenske“ ljudske šole — ponemčevalnice, za katere obstoje kaj zanimivi predpisi. Na razpolago mi je del odloka c. kr. dež. šolskega sveta v Gradcu z dne 17. oktobra 1895, št. 6942, oziroma nekega c. kr. okr. šol. sveta iz istega leta, s katerim se gorenji odlok šoli dostavlja.

*) Na enorazrednicah s poldnevnim poukom sta v tretjem šolskem letu nemščini odmerjeni dve uri.

Najzanimivejši odstavki istega se glase v prevodu: „Pouka v dež. jeziku se imajo udeleževati vsi učenci in učenke, ako se niso starši istih ali njihovi zastopniki v začetku šolskega leta izrazili v nasprotnem zmislu. Od 3. — incl. 5. šolskega leta (t. j. 3. in 4. razred), v katerih je učni jezik slovenščina, se nemščina poučuje kot učni predmet, in sicer v 3. šolskem letu 3 ure na teden.

V 6. 7. 8. šolskem letu, t. j. 5. razred, v katerih je učni jezik nemščina, se ima slovenščina poučevati 5 ur na teden.“

„Da se učenci boljše privadijo drugemu dež. jeziku, se ima ponavljanje v računstvu, oblikoslovju, zemljepisju, zgodovini vršiti v tem jeziku.“

Torej ravno v predmetih, kjer je največ in najtežjih strokovnih izrazov za vsakdanje življenje! Kdaj pa se naša mladina uri v njih v slovenščini?!

Kaj pa se zgodi z učenci, kojih starši so se izrazili proti pouku v nemščini? — Ali so na Štajerskem slovenski okraji, kjer ni niti enega takšnega očeta?!

Odlok pravi dalje: „Razentega se še tu pripomni, da korist (Interesse“) tega pouka zahteva, da se učitelj že v prvem razredu“ — (tako torej!) — „posebno pri nazornem pouku potruditi, da otrokom pove in jih nauči tudi nemška imena vseh obravnavanih predmetov; pa tudi v drugih učnih predmetih, n. pr. v računstvu, se bode v vseh razredih mnogokrat našla prilika, da se otrokom nemški jezikovni zaklad pomnoži brez škode (!) za splošni ljudski pouk v materinščini. Celo proste nemške stavke se otroci brez posebne težave (!) že na tej učni stopnji lahko uče, da se jim uho in jezik navadi na nemščino.“

Namen temu je, da pridejo otroci že z malim nemškim jezikovnim zakladom v 3. razred, kjer se pričinja pravi pouk v nemščini.“ — Tako se skrbi za germanizacijo, pa ne za slovenski narod!

Imel sem priliko govoriti z dvema katehetoma, ki sta svoj čas poučevala na takšni petrazredni ponemčevalnici, in njih izpoved glede uspehov je bila uničujoča za tako urejene petrazrednice!

Iz vsega, kar sem mogel izvedeti, sklepam, da mora biti podobnih odlokov na Štajerskem mnogo, in da je pouk nemščine na slovenskih šolah zelo različno urejen v posameznih okrajih, celo na posameznih šolah istega okraja. In vsiljuje se mi dvom, da imamo katerega **slovenskega** učitelja ali sploh razumnika, ki bi natančno pregledal uredbo vsega slovenskega šolstva na Štajerskem!

In vendar moramo to poznati podrobno in v celoti, t. j. po vseh slovenskih deželah, ako hočemo pogoditi prava sredstva za svoj vsestranski kulturni in narodni napredek.

Iz tega vzrašča za naše, posebno učiteljske liste, lepa naloga, da nam zbero in objavijo vse sem spadajoče odloke in zakone vseh šolskih oblastev onih dežel, v katerih prebivajo Slovenci. — Povedati se ima tudi, na kolikih šolah — in kako se vsa objavljena določila izvršujejo. — Njih časovna in teritorialna razvrstitev bo glasno govorila o naši narodni zavednosti ali nezavednosti, ter o usodi, katero so nam namenili gotovi, v tej stvari odločujoči faktorji, in katero odvrniti se naš narod do danes še ni resno potrudil!

Na ta način bode omogočeno, da si napravimo resnično sliko o stanju vsega sedanjega slovenskega šolstva. Vsak omikan Slovenec, posebno vsak slovenski politik, bi jo moral imeti; a pri dosedanjih razmerah, ko so različni odloki le prizadetim učiteljem znani, to ni bilo mogoče. In potemtakem ni danes menda niti enega Slovenca, ki bi imel le približno resnično sliko o stanju ljudskega šolstva po vsem Slovenskem. Vsak sanjari svoje, govori in

delo po svoje na podlagi svojega pomanjkljivega znanja v tem oziru. In vsi skupaj nič ne dosežemo in naše **slovensko** ljudsko šolstvo, gotovo ne vseskozi, pa menda po večini vedno bolj hira. — Tako ne sme dalje ostati! (Sledi.)

Etika in politika.

Predaval v „Akademiji“ 24. febr. 1907 profesor dr. Albert Bazala (Zagreb). (Dalje.)

Bliže realnosti je država, kakor jo zamišlja Aristotel (384—322 pr. Kr.). Človek teži po prirodi za združenjem, ker bi osamljen in brez družbe propadel in se ne bi razvil. Država je torej nastala, ker so se ljudje združili, nemogoče živeti sami za sebe; nastavši tako radi življenja, se vzdržuje dalje radi dobrega življenja; prva svrha ji je torej življenje, končna kulturno življenje. Samo v zajednici se more človek razviti v popolnega človeka, brez nje bi zahiral. Prva taka zajednica, ki je nastala iz potrebe samoobdržanja, je obitelj; iz nje se je razvila hiša, potem selo, nazadnje država. Kot najvišja oblika združenja mora ta-le podati uvete dobremu in lepemu življenju: mora pospeševati znanost, pravico in umetnost. To pa bo dosegla najbolj tedaj, ako se bo vsak poedinec po svojih sposobnostih posvetil tistemu kulturnemu delu, za katero ima največ sposobnosti, v katerem nahaja največ blagote. Da o takem kulturnem delu more biti govora le tedaj, ko so zadovoljene najnujnejše življenske potrebe, to ni ušlo realističnemu pogledu Aristotelovemu. On izhaja vedno od osnovnih življenskih potreb; ne sanja o idealni državi kakor Platon, nego jo dviga na konkretnih činjenicah; na višini se pa vendar tudi njegovo realistično pojmovanje približuje Platonovemu idealizmu: popolno človeško življenje je mogoče v državi, pravičnost je osnovna državljanska krepost in osnova države. Npravo življenje se po Aristotelu sicer ne krije povsem s političnim kakor pri Platonu: poedinec ni samo član politične organizacije nego more izven družabnih imeti tudi svoje individualne cilje, ali eni in drugi morajo sloneti na principu pravičnosti. Politika je torej tudi pri Aristotelu osnovana na etiki. Svaha države je vzgoja državljanov; zato bode država nazirala zakon in vzgojo obiteljsko, jeli vodita državljane k dobremu in lepemu kot najvišjim kulturnim idealom. Poedinec na ta način ni državi niti povsem podrejen niti je povsem neodvisen od nje ter se drži Aristotel v tem sredine izmed skrajnega individualizma in socializma.

Aristotelova in Platonova država je idealna, ker postavlja za cilj ustvaritev idealnih teženj po pravosti, umetnosti in znanosti; po njuni sodbi je država najvišje ustvarjenje uma, pravne in umetniške svesti; med etiko in politiko ne more biti niti spora niti opreke.

S tema dvema mislecema neha grška teorija o državi: nastati je mogla taka samo v narodni državi grški. A med tem so se prilike izpremenile in z njimi se je izpremenil odnos etike in politike. Grška je izgubila svojo samostalnost in utonila v svetovnem cesarstvu najprej Aleksandrovem, potem v rimskem. Prišel je čas, ko je svoboden človek živel v državi, a ne več kot državljan; npravo življenje se jo ločilo od političnega, da vsako pojde v svojo smer. Stoiki in Epikurovci propovedujejo nesoodelovanje v državni službi: ti, ker se jim je zdelo udobnejše, iskati srečo v privatnem življenju, a oni, ker so mislili, da morejo tudi brez države doseči npravni cilj.

Med tem pride iz Rima struja, ki je državo stavila na osnovo sile; bila je to struja, ki je en cel narod vzgojila v uverjenju, da je pozvan — „regere imperio populos“, vladati nad narodi, in ta struja ni dosegla le uspehov, nego je postala vzor vsej poznejši poli-

Tuji dom.

Novela. — Spisal M. R. P. (Dalje.)

Berta se je zamislila, gledala predse in pričela naposled listati po knjigi, ki je ležala na mizi.

„Tu popisuje pisatelj“ — je pripovedovala mirno — „neko dekle, ki so jo starši naravnost prodali nekemu bogatincu. A dekle je pogumno, vstvari si novo življenje in pusti moža. Na nekem me-tu pravi tako-le:“

Nato je dvignila knjigo bližje k obrazu in čitala neko mesto na glas.

„Tudi ženski je potrebna samostalnost. Krivično je zahtevati od nje, da bi se morala prilagoditi življenju, ki so ga ji pripravili drugi in tako preživeti vse svoje dni brez ene same srečne ure. V takem slučaju odpadejo vsi okovi: strah pred ljudmi, sramota, materinstvo in tako naprej. Ni pač zato nikjer vzroka, da bi morale biti vedno ženske žrtve takih razmer, v katere niso zabredle naposled niti po svoji krivdi.“

„Ta ženska“ — je dostavila Berta in odložila knjigo — „je imela v zakonu otroka, ki ga je morala po sodnijski odredbi pustiti ob razporoki možu.“

„Noja“ — je rekel Kimež prijazno — „veste, naukov za praktično življenje se vendar ne bomo učili iz novel in romanov. To je umetnost samo, nekaj, kar služi v boljše

zabavo, kar nekako oživlja duha, a ne sme nanj resno vplivati. „Dichtung und Wahrheit“ je nazadnje to vse skupaj.“

Berta je molčala. Glavo je bila podprla z roko in se igrala s prsti po laseh, ki so silili na sence.

„Ah“ — je vzdihnila naposled — „jaz sem mislila, da bi se dalo z vami govoriti tako od srca, ampak tudi vi imate — oprostite — tako nekako trde nazore.“

„Dobro je imeti trde nazore“ — ji je odgovoril „Ali to stoji, gospa, da sem jaz človek, ki se zna prilagoditi vsakomur. Kaj bi radi povedali?“ — jo je vprašal ob koncu zelo mehko.

Berta je nekaj premišljevala in vprašala končno s skoro sanjavi glasom: „Ali bi se ne dalo to moje življenje kako predručiti, sploh kako preukreniti?“

„Kaj nimate krasno tukaj?“ — se je zavzel Kimež. „Česa vam primanjkuje, moja draga? Vaš soprog vas vendar zelo ljubi.“

„Jaz vam ne morem vsega tega praviti, to je nekaj takega, kar je tako težko opisati. Če bi živeli pri nas, gospod doktor, potem bi vse to videli. Jaz živim sredi ljudij, ki so mi tako daleč, skoro tuji.“

Njen glas je zvenel nekako bolno, gledala je v svoje naročje, kjer je nervozno trgala košček papirja.

„Vidite“ — je nadaljevala — „mene bi ne bilo nikoli tukaj, če bi ne bilo prišlo vse tako silno naglo. Nankrat je prišlo kakor vihar.“

Kimež je nekaj mislil, potem je uprl oči vanjo in pričel govoriti z istotako prijaznim obrazom kakor spočetka.

„Vzemite si časa, gospa, čakajte mirno! Jaz mislim, da se bo to še vse predručilo. Sami ste pravili prej, kako naglo je življenje in — vidite — kakor naglo teče, tako naglo se tudi izpreminja. Po mojem mnenju boste mislili vi morda danes leto ali danes dve leti čisto drugače.“

Nato sta še sedela nekaj časa tiho v uti in premišljala vsak svoje. Zunaj se je bil nagnil dan, solnce se je bližalo zatonu in po poti sredi polja so se vračali kmetje proti domu. Večinoma so molčali; starci so kadili iz kratkih pip, a fantje so gledali za dekleti, ki so hitele bosonoge in vroče mimo kakor srne. Tuintam je peljal počasi mimo voznik, ki je držal v roki bič in žvižgal Radetzkijsko koračnico. Konj je spredaj počasi prestavljal noge, ušesa je imel povešena naprej, a glavo sklonjeno skoro do tal.

Berta je povabila Kimeža seboj, in nato sta odšla oba v obednico. Tam je vstopil najprej mladi Mirtič, a za njim kmalu tudi stari.

„Kaj bo novega?“ je vprašal, ko je videl odvetnika za mizo, stopil bližje in ponudil roko. „Ali zopet tožbe?“

„Nič nevarnega“ — je rekel Kimež, vstal, popravil stol in zopet sedel. „Delavci tožijo.“ (Sledi.)

iki sile z načelom: „divide et impera“ (razdeli in potem nadvladuj)! Razlika med Grki in Rimljani bi se dala na kratko tako označiti: Grk je težil za izobrazbo, Rimljan za močjo, Grk je zamislil državo brez zakonov, Rimljan gre za tem, da učini moč za zakon sveta. Grški misleci se trudijo s tem, kako bi iz človeškega življenja napravili pravno in umetniško delo; njih država bi bila zajednica, v kateri doseže človek najvišje življenske naloge; gospodstvo nad svetom, ki so o njem včasih mislili, bi bilo gospodstvo kulture nad — barbarstvom, idealne moči nad fizično močjo. Povsem drugače Rimljani. Že po naravi niso bili idealistični kakor Grki nego praktični. V presojanju dela in prizadevanja jih zato vodi v prvi vrsti princip koristi in kar s tem ni v zvezi, jim izgubi vrednost. Tako so bile vsemu prizadevanju potegnjene meje z ozirom na prikladnost za uporabo; njih teženje pa je moralo iti za tem, da bi dobili stvari v svojo moč ter se mogli z njimi poslužiti (rebus frui). Raditega se je naravno pri njih rano razvilo privatno pravo, kojemu je svrha, odrediti poedincu meje njegove oblasti, njegovega gospodstva nad stvarmi in bitji; tudi njih država je v prvi vrsti pravna zajednica, kjer je vsakomur odmerjeno področje oblasti; po njih shvačanju je popoln človek (oseba, persona) samo tisti, ki mu pripada kaka pravna sposobnost. Razlika med državo grško in rimsko, med življenskim idealom grškim in rimskim, je najbolj videti v njihovem shvačanju robstva: v grški državi se robom daje podrejeno mesto, ker se je mislilo, da po prirodnih darovih niso sposobni za kulturno delo; radi te predomnevanje nesposobnosti za kulturo se jim je odrekalo človečanstvo; po rimskem pravu je rob bitje brez pravnega področja in zato ni cel človek. Na grško življenje so vplivale idealne težnje, v rimski državi je pravo dobilo vpliva na vse življenje. Pa kljub vsemu temu se ne more niti pri Rimljanah govoriti o opreki med pravno in osnovo države, samo da se je obrnil odnos med pravno in osnovo države: pravo in zakon sta postala podlaga pravnosti.

Nravno življenje obstoji po rimskem shvačanju v podrejenosti pod pravne ustanovitve; vsaka žalitev teh ustanovitev se smatra za nenravno. Glavne ustanovitve dobivajo neko postojanost, stalnost (stabiliteto) poleg pravne svesti, ali celo nad njo. Dobivajo neko samosvojno moč in neželjivo („nepovredivo“) svetost. Taka pravna stvar se je lahko podredila imperialistični težnji po oblasti nad celim svetom in politiki osvajanja in izrabljanja, ki smatra podane provincije za žitnice in blagajnice, potrebne, da bodo pomoč v vojni in kriz v miru (pacies ornamenta et subsidia belli). Za vse to obeta ta politika svojim podanikom obrambo od neprijateljev, ne meneč se za to, da človeku ni dosti živeti nego da mu je tudi živeti kot človeku; a da so po njej osiromašili mnogi bogati kraji in da je bilo mnogim ljudem vzeto vse do vode in zraka, da so v povorki (izprevodu) triumfatorja vedno zvečale robske verige, da se je sijaj in razkošnost Rima gradil na bedi in pomanjkanju jadrnih podanikov, kdo naj si s tem vznemirja vest? Vse je šlo le „pro dignitate atque gloria imperii“, za dostojanstvo in slavo velikega cesarstva. (Sledi).

Politični pregled. Makedonski Slovani.

V Makedoniji tvori večino prebivalstva slovanski živelj: Srbi in Bolgari. Toda Makedonija je danes še turska pokrajina in kako se ondotnim prebivalcem-kristjanom godi, si lahko mislimo, ako se spomnimo, kako so delali Turki s kristjani drugod. Dvignil se je zatirani in zaničevani „raja“ in se zbral pod praporom svobode, da si pribori ali smrt ali prostost.

Tudi makedonski Slovani so že mnogokrat poskušali, otresti se turskega jarma. Toda sami so preslabi in naša civilizovana Evropa nima srca za zatirane Makedonce, ker se boji, da bi bila Turčija preveč oslABLJENA, če postane Makedonija neodvisna.

Da pa so razmere danes v Makedoniji še vedno tako neznozne, kakor so bile pred leti, pa niso krive samo evropske velevalsti, ker se boje za svoj, Turčiji posojeni kapital, ampak tudi balkanske samostojne države, pred vsem Bolgarija in Srbija. Lahko rečemo, če bi te dve državi sporazumno, nesebično in odločno nastopili, bi bilo lahko že danes v Makedoniji vse drugače.

Res je, da je Srbija samanasebi preslaba, da bi mogla voditi kako uspešno akcijo v prid svojim rodnim bratom v Makedoniji. Srbija kaže, kakor da bi rada, ali se boji, ker jo drže druge države precej za uzdo. Toda zato zadene tem hujše očitane bolgarsko vlado.

Podpirati revolucionarno gibanje Slovanov v Makedoniji je patriotsko delo. To so balkanski Slovani izprevideli, in zato so podpirali ustaše v Makedoniji po svoji moči. Toda glej! Bolgarska vlada s svojim nemškimi knezom je podpiranje Makedoncev izven državne meje prepovedala. Zakaj? Bolgarski knez upa, da se mu posreči s tujo pomočjo podvreči si vso Makedonijo. Meje njegove države bi se znatno razširile. Ker pa zdaj tega še ni mogoče uresničiti, zato bolgarska vlada, dasi ima večino bolgarskega naroda proti sebi, prepušča svoje rodne brate v

Makedoniji rajši žalostni usodi, kakor da bi se zedinila s sosednjo Srbijo na edino mogoči izhod: samouprava Makedonije. O avtonomiji te dežele pa Bolgarska noče ničesar slišati iz gori navedenih sebičnih vzrokov.

Toda danes je ljudstvo v Bolgariji že po večini v vladi nasprotnem taboru. Ljudstvo zahteva, da je treba rodne brate v Makedoniji v boju za njih svobodo dejanski podpirati. Vlada se bo morala naposled ukloniti ljudski volji.

Lahko rečemo, da je avtonomija makedonskih Slovanov danes že v takem štadiju, odkoder do uresničenja ni več prav daleč. Makedoniji svobodo. Značilno je, da se je tudi mednarodno socialistično zastopstvo izreklo, da hoče težnje Makedoncev krepko podpirati. (Internacionala je nekoč sklenila na predlog Bakunina tudi resolucijo o osvobojenju in združenju Poljakov, ki so, kakor znano, razdeljeni med Avstrijo, Nemčijo in Rusijo.)

Iz Romunije.

Pred tremi leti je izdal nekdanji urednik dunajske „Preše“ Hugo Ganz spominske črtice iz Romunije, kjer je prorokoval bankerot romunski državi, oziroma romunski visoki družbi v osebi raznih privilegiranih bogatašev. Navajal je bedo na kmetih, kjer živi narod izvečine v luknjah in brlogom sličnih kočah, ob največji revščini in pomanjkanju vsled izsesavanja po bogatih najemnikih in lastnikih obširnih zemljišč. Najrodovitneje dele dežele poseduje namreč gosposka, ki se za poljedelstvo ne briga, ampak zapravlja rajši denar, ki ga ji mora dajati kmet kot najemnik, v velikih mestih Nemčije, Avstrije, Francije in Amerike.

Ker so veleposestniki preveč brezbrizni, oddajo svoja zemljišča najemninskim špekulantom, ki skušajo seveda zopet napraviti velik dobiček. Kmet mora imeti zemljo, ako noče gladu poginiti. Kje jo drugje dobiti, nego pri najemninskem špekulantu.

Ta katastrofa, kot posledica tega krivičnega in vnebovpijočega razmerja med revščino in bogastvom, ta prorokovani bankerot je res prišel: izbruhnila je kmetijska vstaja.

Neposredno pa so povzročili upor židje. V Romuniji živi danes okrog 200.000 židov. Pred enim stoletjem jih je bilo v celi Moldaviji jedva 12.000. In v sto letih so narasli židje do tega visokega števila, dasi se jih je silno mnogo izselilo v tujino; iz Moldavije jih je odšlo samo v Valahijo okrog 50.000.

Žid ne more dobiti v Romuniji domovinske pravice razen od slučaja do slučaja s posebnim dovoljenjem poslanske zbornice. Le po rusko-turski vojski so naturalizovali 883 židov, ker so se v bitki pri Plevni tako hrabro izkazali. Še cela vrsta postav je naperjenih proti židom — ali njih premetenosti ni nihče kos.

Z največjim naporom, z mobilizovanjem vojaških čet, ki so ubile pri zadušitvi ustaje najmanj deset tisoč kmetov*) je zavladal zopet vsaj navidezen mir v deželi. Odiranje so vsaj nekoliko odpravili.

Slučaj kmetijske vstaje v Romuniji nam je zopet sijajen dokaz, da siti nimajo srca za lačnega človeka in nobenega razuma za bedo. In kmetom v Romuniji bi se godilo še danes hujše nego živini — živina dobi vsaj potrebno hrano — da se niso postavili sami krepko na noge za izboljšanje svojega gospodarskega položaja.

Pomagaj si sam in Bog ti pomore.

K volilnemu gibanju v Galiciji.

Za 106 galiških mandatov se je vnel prav živahen boj. Po nekaterih krajih sicer manj — a zato tembolj drugod. Nad tristo kandidatov se poganja za mandate.

Z velikimi upi stopa v boj takozvana vsepoljska stranka narodnih demokratov pod svojim voditeljem, profesorjem Glowbinkim. Doslej je imela ta stranka samo enega zastopnika v parlamentu — profesor Glowbinskega — sedaj pa si jih pribori gotovo prav izdatno število. Njeni kandidatje so izvečine iz vrst nižjega uradništva in učiteljstva. Približno deset mandatov ima sigurnih.

Druga stranka, ki se pribori precej mandatov bo poljska ljudska stranka, ki kandiduje v 22 okrajih; vodi jo znani Stapinski. Tudi klerikaleci s patrom Stojalovskim na čelu se gibljejo prav živahno, kandidatur so priglasili doslej 17.

Vse te stranke tvorijo — kakor se poudarja že sedaj — za časa zborovanja v parlamentu stari poljski klub: mešanica konservatizma, nacionalizma in klerikalizma. Tisti poljski klub, ki je bil vladi vedno na razpolago — samo da je vlada njim dajala lepše mesto pri jaslih!

V 30 okrajih so postavili svoje kandidate socialisti; polovico si jih utegnejo priboriti. Le oni ne bodo stali v poljskem klubu, tako da bo štel ta 60—70 poslancev, ker v poljskem klubu tudi ukrajinski poslancev ne bo.

Ukrajinci, tudi Rutenci ali Malorusi imenovani, imajo sigurnih samo deset mandatov, a po nekod je mogoče, da si izvojujejo večino za svojega kandidata. Pater Stojalovski se boji celo, da pridejo Ukrajinci do 30 poslancev močni v parlament.

V glavnem bo torej konstelacija Poljakov v novi zbornici ista, kot je bilo v stari. Veliki vpliv Poljakov bo oslABLJEN le v toliko, kolikor jim bodo nasprotovali socialisti in Ukrajinci.

*) Časniki so spominjali na slučaj, ko je sin-vojak ustrelil svojega očeta. Ko je videl, kaj se je zgodilo, je stopil k zapovedujočemu častniku, ki je ukazal streljati, in ga prosil, če mu dovoli pokopati — lastnega očeta.

Dnevne vesti

a) domače.

— „Neodvisni kandidat“. Neke posebne vrste kandidatov smo dobili zlasti na Slovenskem: neodvisne kandidate. Kaj hočejo reči s tem, od koga neodvisen? Hočejo li reči s tem, da so neodvisni od vseh danes obstoječih strank, potem je gotovo, da so tem strankam obrnili hrbet, da so zapustili program teh strank in da so si ustvarili svoj program. Potem pa je ravno tako gotovo, da takega kandidata ne more podpirati nobena obstoječa stranka, zlasti pa one ne, katerih brezpogojni pristaš je bil sedaj „neodvisni kandidat“ še do nedavnega časa. Zapustiti zastavo svojega polka... Z začudenjem smo čitali v sobotnem „Slov. Narodu“, da hoče narodno-napredna stranka na Kranjskem podpirati kar štiri take „neodvisne kandidate“. Do sobote smo bili prepričani, da so to — razen g. Žirovnika, ki je takoj nastopil kot neodvisen kandidat — kandidati narodno-napredne stranke. „Slov. Narod“ ali pravzaprav volilni oklic narodno-napredne stranke nam jih predstavlja kot neodvisne kandidate. Tudi mi jih hočemo šteti za neodvisne kandidate — namreč neodvisne od liberalne stranke — zakaj prevelika bi bila hinavščina, nastopati kot neodvisen kandidat, v resnici pa biti še pristaš one stranke, katero je bil, kakor poudarja — zapustil. To bi bil pesek v oči volilem, bila bi neznačajnost vredna najhujše obsodbe. In značilno se nam vidi, da ti možje, dasi pozvani od vodstva liberalne stranke, nočejo nastopati kot kandidati te stranke, nočejo stopiti pred narod s programom liberalne stranke, a ne samo to, nočejo, da bi se le videlo, kakor da imajo kaj stika s to stranko. To dejstvo dokazuje več, kakor vse one mogočne tirade o sili in moči narodno-napredne stranke, da narodno-napredna stranka kot taka ne more in ne sme več nastopati med narodom, da je vsakdo, ki bi hotel kandidovati kot pristaš te stranke, prepričan, da ne bo vzpel in da je njegova kandidatura izgubljena naprej. Zato je popolnoma umevno, ako je volilni oklic narodno-napredne stranke priporočujoč kar štiri od liberalne stranke neodvisne kandidate napravil na pristaše narodno-napredne stranke same depri-mujoč utis. Te „neodvisne kandidate“ govore cele knjige, a da jih podpira narodno-napredna stranka, to je pri celi stvari zanjo — najžalostnejše.

— Kje je leva roka? Izvrševalni odbor narodno-napredne stranke je bil opominjan po nekem slovenskem listu, da se spodobi pred volitvami vsaki stranki nekaj oklice, v katerem na kratkem registrira svoje kardinalne zahteve in tiste točke, ki jo od drugih strank jasno ločijo. Ali nič tega ne zvemo iz liberalnega oklica. Pove se nam samo dvoje: da hočejo klerikalizem ubiti in da je njih stranki privezala volilna reforma desno roko k truplu. Kaj je z levo roko, se nam žal ne pove.

— Stranka — truplo. Volilni oklic liberalcev na Kranjskem je silno neprecizen. Ko govore o truplu ni povedano niti, ali se gre za živo telo ali za mrtvo truplo. Ker se vedno boje za svoj konec, je tudi pisatelju ušla beseda truplo mesto telo.

— Gospodarstvo pri ljubljanskem magistratu. Marsikdo se je za časa zadnje volilne borbe v ljubljanski občinski svet prašal, zakaj se liberalci tako strahovito boje, da ne bi prišel v občinski svet kak tak, ki ni „naš“. Drugje se je vprašal kdo, kaj je to naprednost, kaj je bela Ljubljana, kaj je svobodomiselnost — tem ljudem? Samo ena beseda je bila malo preveč očita: trdnjava. Magistrat ljubljanski je bil res trdnjava in zavetišče njih varovancem prvega do tretjega pokolenja. Pri magistratu je dobila vse boljše službe in plače liberalna familja. Te bogate sinekure je treba braniti — to je bela Ljubljana, to je naprednost! Mnogo tisoč na leto je izdanih samo v sinekuristične namene, po drugi strani pa dobe ostali uradniki in uslužbenci plačo, da se Bogu usmili. Ne zahtevamo ravno toliko ponosa ali sramu od tistih, ki sprejemajo te sinekure, dote ali kakor se jih naj že imenuje, da bi se zahvalili za to, kar njim ne pristoji; pač pa zahtevamo od oseb, ki stoje na čelu magistratni upravi toliko rahločutnosti, da bi se ne stavljali v položaj boriteljev napredka, kadar se bližajo kake — volitve. Taka drznost mora izzvati odpor.

— Dr. Šusteršič in Kregar sta napravila v nedeljo contra-shod v „Unionu“. Velika dvorana je bila polna občinstva raznih strank, največ radovednežev in največ ljudi, ki se naslajajo na tem načinu političnega boja. Žalostno, da je tako. Naše ljudstvo je ob politični vzgoji, ki sta mu jo skozi desetletja dajala „Slovenec“ in „Slov. Narod“, tako pokvarjeno, da mu je shod, ki bi se na njem razpravljale resne stvari, predolgočasen in prepust kakor da bi jih hodilo poslušati. Vsak častnik hitro pregleda, če ni v njem kaka politična pikantnost, to s slastjo prečita, druga stvarina ga ne zanima. S takimi stvarmi sta spekulativno zabavala v nedeljo svoje mnogobrojne poslušalce dr. Šusteršič in Kregar, zato ni vredno, da bi se spuščali v podrobnosti tega shoda.

— Dvorni svetnik Šuklje in liberalci. V klerikalni stranki ga menda danes ni moža, ki bi ga matadorji liberalne stranke bolj strupeno sovražili, kakor Šukljeta. Šuklje je bil vedno naprednjak. Še kot dijak je bil izklju-

čen — kar je bilo vsekakor krivica, ker šolo take stvari nimajo brigati ampak imamo v ta namen policijo — iz šol zaradi revolucionarnega govora politične vsebine na nekem shodu v ljubljanski okolici. Toda Šuklje je šel tja do cesarja, razgrnil tam svoje prsi, kjer je imel veliko zaceljeno rano, ki jo je odnesel iz vojske, ko se je bojeval kot dijak prostovoljec na avstrijski strani. Šuklje je nato mogel svoje študije dovršiti, postal je profesor, sinekurist v dunajski dvorni tiskarni, nato hofrat in danes vleče pri najboljših letih letno penzijo v znesku več tisoč. Toda pri tem je ostal vedno liberalnega mišljenja. Šele v zadnjem času, ko je izprevidel kako gre z liberalno stranko rapidno nizdolu, je uskočil v nasprotni tabor. Ni se ženiral stopiti na stran tistemu dr. Šusteršiču, ki ga je prej v podpisanih člankih tako sijajno napadal. Šukljjetovemu zgledu je sledilo še mnogo drugih in zanimivo bi morda bilo znati, ali je pri kopici vztrajnih liberalnih voditeljev strah za svojo usodo večji ali pa srd nad renegati Šukljjetovega zgleda. In vsega tega še ni dovolj: liberalna stranka je danes celo tako onemogla, da ne more postaviti proti Šukljjetu niti nobenega protikandidata. Hofrat Šuklje zmaga v svojem volilnem okraju (Novo Mesto-Metlika-Črnomelj) brez boja, ker nima nobega protivnika.

— **Kmet in volilni boj.** Začuden smo vstali nekega jutra: vse stranke se zaklinjajo, da so kmetске. Vsaka hoče kmetu pomagati, ako ji da le-ta svoj glas. Gabršček je postal kmet in je kandidiral zato same kmete: sodnika, advokata in veleposestnika; klerikaleci so postavili same kmete: advokate, sodnike, hofrate, komercialne svetnike, duhovnike, svetnike itd. Vse po paroli: Kmet kmeta, gospod gospoda. Ko bi se to res izvedlo, bi se ravno heroldi tega klica najbolj ustrašili. Kmetu pomagajo torej vse te stranke na vse pretege. Toda že so jeli spregledavati kmetje te zanjke in gotovo je že danes, da bo volilni boj pri prihodnjih volitvah vse drugačen.

— **Na zadnjem liberalnem shodu** v Mestnem domu se je dr. Tavčar prav toplo zavzemal za svobodo političnega prepričanja deželnih uradnikov. To je lepo, hvalevredno, da, mi se celo veselimo nad izpreobrnjenim grešnikom, toda „die Botschaft hör ich wohl, allein mir fehlt der Glaube.“ Najbližja bodočnost mora pokazati, v koliko je dr. Tavčar svojo svobodomiselnost resno mislil. Doslej je bil žal le v svojih romanih tako radodaren ž njo. — Sicer je pa dr. Tavčar ono grožnjo drja. Šusteršiča popačil, in sicer prav bistveno. In to ni lepo od drja. Tavčarja, ki nam ga sedaj „Slovenec“ skoro vsak dan predstavlja kot takega poštenjaka v političnem in zasebnem življenju, da je dr. Tavčar sam sebe lahko kar vesel. Sam se gotovo ne bi opisal tako lepo, ker je zato preskromen. Kaj pa, če bi „Slovenec“ drja. Tavčarja le „vlekel“ in dražil!

— **Slovenska socialna demokracija** nastopa ob sedanjem volilnem boju — to ji mora priznati vsak nepristranski gledalec — najagilneje in tudi z najbolj poštenimi sredstvi. Marsikatera stranka naj bi hodila k njej po vzgled. Da nastopa tako živahno, pa se imajo pred vsem zahvaliti svoji izborni organizaciji in strankarski zavednosti njenih pristašev. Če bi registrirali vse shode, kar jih je bilo kdaj na Slovenskem, bi pripadlo po našem mnenju sorazmerno socialistom največje število.

— **Nemci v Ljubljani** so imeli minuli petek zvečer v kazinskem poslopju volilni shod, na katerem so proglasili za svojega kandidata za državni zbor okr. glavarja v poklju Gustava del Cotta, ki se je tudi predstavil volilcem in razvijal svoj program.

— **Napredovanje Nemcev v Hrastniku.** Z zidanjem nemške šole v Hrastniku se prične v najkrajšem času. Sprva bosta samo dva razreda. Z denarjem zalaga naše nemčurje šulferajn. Prostor, kjer naj bi šola stala, je za poslovje, kjer naj se vzgojuje nežna mladina, kjer naj bo mirno in zračno, docela nepripraven in nasprotuje vsem zahtevam. Naloga občinskega zastopa je, da protestira.

— **Zajec in škoda.** Iz Selske doline na Gorenjskem poročajo, da je napravil zajec to zimo silno škodo. Na tisoče drevesc je oglodanih. Kmetje naj zahtevajo od najemnika lova odškodnino. Kdor ima pravice imej tudi dolžnost! Po postavi z dne 19. maja 1889, veljavni za celo vojvodino Kranjsko, je najemnik lova dolžan povrniti ne samo vso škodo, ki jo napravi pri zvrševanju on sam ali njegovo osebje, ampak tudi vso škodo, ki jo napravijo v njegovem lovskem okraju divje živali bodisi na zemljišču ali pridelkih na njem. Kmetje poslužite se svoje pravice. Škodo je treba najkasneje 14 dni potem, ko je zvedel za njo, naznaniti ustmeno ali pismeno pri politični okrajni oblasti. Kdor zahteva povračilo kasneje, se ga zavrne.

— **Občinske volitve v Ljutomeru.** Izprva se je raztreslo med svet, da je padel tretji volilni razred občinskega sveta, ki je bil dosedaj slovenski, v roke Nemcev. Povod k tej govorici je dalo najbrže dejstvo, ker je bilo oddanih v tem razredu celih 22 slovenskih glasov manj

nego zadnjič. Abstinenco teh volilcev pripisujejo nekateri kaplana Kociperjevim spletkam. Za sedaj je v tretjem razredu zmagala cela petorica slovenskih kandidatov. Prvi in drugi razred je nemški. Ko bi bile razmere med ljutomerskimi Slovenci drugačne, bi se morda i tu dalo kaj premeniti.

— **Sociološko društvo** se je osnovalo — pa ne v Ljubljani — temveč na Dunaju. Postavilo si je za nalogo, da s predavanji in diskusijami zanese znanje o socioloških vprašanjih tudi v najširše kroge. — To društvo bi bilo treba predvsem povabiti k nam na Slovensko, zlasti v Ljubljano, in sicer na stalno bivanje. Čez kakih deset let bi naš filister že morda vendar kaj vedel o bistvih in ciljih socializma. Danes o tem z našimi ljudmi niti govoriti ni moči, kajti dopovej kaj slepeu o barvah!

— **Samomor posestnika.** V vrat se je ustrelil 51letni umobolni posestnik Anton Bratuš iz Velike Pristave pri Postojni.

— **Pazite na otroke!** V Kortežu se je štiriletni sinček Franceta Koder igral s sekiro. Pri tem je svojemu mlajšemu bratcu dva prsta na roki skoraj popolnoma odsekal. Enega mu je potem zdravnik še prišil nazaj, drugega pa je moral popolnoma odrezati. — V Toplicah se je na nekega otroka zvrnila truga in ga precej poškodovala.

— **Žrtve svojega poklica.** Ponesrečil je na železniški progi Rimske toplice-Zidani most 18letni železniški delavec Andrej Zupan. Težko obložen voz je šel čez njega. Nevarno je ranjen.

— **Slovenski kandidat — ob svoje slovenstvo.** Poročali smo v predzadnji številki o volilnem boju na Goriškem. Omenjali smo tudi dejstvo, da kandidira v enem volilnem okraju kar dvojje c. kr. sodnikov! Pri tem smo tudi zapisali, s kakimi neovrgljivimi argumenti in dokazi se borita obe stranki. Klerikalna „Gorica“ je menila delati v prid svojemu sodniku, bivšemu liberalcu Fonu, s tem, da se je izražala jako dvomljivo o narodnostnem prepričanju liberalnega sodnika Gabrijelčiča. Zato je čutil Andrej Gabršček potrebo, da brani svojega sodniškega kandidata. In ker ni vedel in mogel drugače, je skušal dokumentovati odločno slovenstvo svojega sodnika s tem, da je — stvar je resnična! — zapisal v svoji „Soči“, da je pisal Gabrijelčič svoje ime vedno s strešicami. Toda glej! Nekaj dni kasneje je izšla „Gorica“, ki je povedala, da sedanjji sodnik Miha Gabrijelčič ni bil vedno slovenska strešica, ampak se je pisal svoj čas prav pristno po italijanski: Michele Gabrielli. „Soča“ zdaj ne more dobiti boljšega to neljubo razkritje odvajalnega sredstva, kakor ga navaja že Schoppenhauer v enem svojih Kunstgriffov eristične dialektike: odkar je Gabrijelčič liberalalec, se je podpisoval kot odločen Slovenec vedno s strešicami. (Sodnik Gabrijelčič je bil namreč še včeraj klerikalec.) — Nato n. pr. „Gorica“: sodnik Gabrijelčič kot klerikalec že samspebi ni mogel zatajiti slovenstva, torej je moral že tedaj na tihem koketirati z ljudmi (!) Gabrščekove vrste. — Nato zopet „Soča“: laž, denuncianti, zavijalci resnice, obrekovanje, lopovščina, nunci, častikraja... spodaj pa šifra A. G., ki bo služila zlasti političnim historikom, da si napravijo tem vernejo sliko intelligence Sočinega lastnika in zato tudi voditelja cele stranke. Če bi seveda „Gorica“ tožila Gabrščeka, bi ta zopet prav na figovski način milosti prosjačil pri Ponciji in Pilatu. Slava torej Gabrijelčičevim strešicam in Gabrščekovemu možatemu ponosu.

— **Kje so krivci?** „Gorica“ je v minulem tednu v šest dolgih člankih spraševala in obenem tudi odgovarjala, kdo je kriv neuspehov goriških Slovencev v političnem življenju. Da je „Gorica“ sama sebi odgovorila na stavljeno vprašanje, je vsekakor previdno, ker je zdaj odgovor res tak, kakor si ga je želela in ga potrebuje. Iz teh dolgih člankov zvemo, kako velik in vsegamogočen potentat med goriškimi Slovenci je bil dr. Tuma: on je preprečil zvišanje učiteljskih plač; on je kriv, da ni v Gorici slovenske mestne šole; on je kriv, da so Italijani absolutni gospodarji v goriškem deželnem zboru; on je razbegal goriško ljudstvo; on je oškodoval deželo za več milijonov; on je nagovarjal vlado, naj razpusti deželni zbor; on je kar cela tri leta storil politično zgubljena za Goričane... vse on, in klerikalci so morali onemoglo gledati. Kako bridko! Ker nimajo nič iz sedanjosti, kar bi pokazali kot svoj uspeh, se zgražajo nad preteklostjo in delajo obljube za prihodnost. Na ta način se ogneje res poceni vprašanje: kaj pa store klerikalci na Goriškem? Ker smo sredi volilnega boja, ta manever tem lažje oprostimo. Vprašali bi le prav skromno dr. Gregorčiča, ako je tudi on mnenja, da mu dr. Tuma uspehov ni privoščil in svoje zavisti do vsega, kar ni prišlo iz njegovih možgan, nikdar ni mogel prikrivati. Ako smatra dr. Gregorčič dotično serijo člankov v „Gorici“ resno, prosimo za odgovor na to naše vprašanje celo prav vljudno. Je-li pa odgovor izostane,

vemo, da se spominja dr. Gregorčič dejstev, ki spričujejo nasprotno temu, kar trdi „Gorica“ o razmerju med njim in dr. Tumo.

— **Novice iz Trsta.** V četrtek je umrl v tržaški bolnišnici 33letni kurjač Jožef Medved, ki se je pred osmimi dnevi na celem telesu opekel, ko je snažil v plavžu „Kranjske industrijske družbe“ v Šklednju pri Trstu neko peč. Medved se je strahovito mučil. — V pijanosti je skočil s I. nadstropja na ulico 28letni krčmar Fabris. Ker imajo pa pijanci srečo, se Fabris ni več pobil kakor nekoliko na nosu. Odvedli so ga v opazovalnico za umobolne — 6letno Karolino Caligaris v Trstu so domači tako pretepali, da se ji po vsem telesu poznajo udarci, vrh tega ji je pa eden izmed njih vrgel po nogah goreč špirit in jo tako ožgal, da je morala v bolnico. Proti brezsrčnežem nastopi sodišče. — Z odra je padel v Trstu 28letni elektrotehnik Franc Oberlik. Zelo se je poškodoval.

— **Mrtvega kmeta** so našli štirje vojaki stražmoštri na izletu iz Trsta v Vipavo na cesti blizu Št. Danijela na Goriškem. Nedaleč od mrtvega je stal na cesti voz sena brez voznika. Vojaki so stvar takoj naznanili orožnikom.

— **Požar na bojni ladji.** Mal požar je izbruhnil preteklo nedeljo ponoči na bojni stražni ladji „Tegetthof“ v Pulju. Požar so takoj pogasili.

Gospodarstvo.

Tržno poročilo.

Dunaj, 30. aprila 1907.

Deloma vreme, deloma poročila iz inozemskih borz so povzročila, da je cena žitu na Dunaju povprečno padla za 10 h na 50 kg.

Danes na torek popoldne so notirale cene na Dunaju per 50 kg tako:

Pšenica, tiška, 78 do 82 kg K 930 do K 980; banaška 76 do 79 kg K 9— do K 940; viselburška in rabska 76 do 79 kg K 870 do K 905; slovaška in št. telska 76 do 81 kg K 870 do K 915; marhfeldska in nižavstirska 75 do 79 kg K 850 do K 890; južne-železniška 76 do 79 kg K 870 do K 915

Rž, slovaška 72 do 74 kg K 750 do K 765; št. telska 71 do 73 kg K 740 do K 760; peštanska 72 do 74 kg K 755 do K 775; razna ogrska 72 do 74 kg K 740 do K 760; avstrijska 71 do 74 kg K 740 do K 760.

Ječmen, na postajah: marhfeldski, K 730 do K 770, iz dunajske okolice K 760 do K 8—, slovaški K 690 do K 790, južnoželezniški K 7— do K 770; tiški K 640 do K 680; ab Dunaj: ječmen za pičo K 660 do K 7—.

Koruza, ogrska K 630 do K 650; cinkvantska K 7— do K 740.

Oves, ogrski izbrane kvalitete K 845 do K 875; prima K 835 do K 850; srednje vrste K 820 do K 840.

V Budapešti so notirale cene torek ob petih popoldne tako: oktobrska pšenica K 895; — rž K 750 — oves K 675 — koruza za maj K 566.

Mesa je bilo pripeljanega na osrednji trg jako mnogo: 49.129 kg govejega; 3584 kg telečjega, 302 kg kostrunovega, 13.997 kg prašičjega. Plačevali so za vsak kilogram uračunivši užitniški davek:

goveje meso	prednje	K —88	do	K 160
" "	zadnje	" 120	" "	189
" "	angl.	" 140	" "	2—
telečje	meso	" —72	" "	160
kostrunovo	"	" 116	" "	124
svinjsko	"	" 130	" "	172
teleta	kg à	" —92	" "	134
kostruni	" à	" —92	" "	118
prašiči	" à	" 112	" "	136

Prašičev je bilo priglašanih skupno 11.782 komadov. Od teh jih je bilo na trgu 6495 mladih in 4368 pitanih prašičev. Cene so se splošno dvigale od 4 do 6 vin. za vsak kilogram. Opoldne na torek se notirale cene prašičem za vsak kilogram žive teže ne vračunši užitniškega davka:

pitani	K 124	do	K 126	izj. K 127
srednje teže	" 116	" "	" 122	
stari	" 109	" "	" 120	
lahki	" 1—	" "	" 110	
mladi	" —70	" "	" 104	" 106

Cene na dunajskem osrednjem tržišču za mrvo in slamo so znašale za vsakih 100 kg tako:

mrva slovaška	K 7—	do	K 8—
" ogrska	" 670	" "	" 720
slama	" 5—	" "	" 520

Špirit je nekoliko v ceni padel. Veljal je K 4660 D; K 47— Bl.

Svoji k svojim! Kupujte samo pri narodnih tvrdkah! Trgovci, ne naročajte blaga pri protislovanskih tvrdkah!